

Sygn. akt I C 229/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 02 lutego 2018 roku

Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodnicząca: SSR Agnieszka Piotrowska

Protokolant: staż. Szymon Cieszyński

po rozpoznaniu w dniu 23 stycznia 2018 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa Z. S.

przeciwko J. S. (1)

o zapłatę (pierwotna sygnatura I C 229/16)

oraz sprawy z powództwa E. S. (1)

przeciwko J. S. (1)

o zapłatę (pierwotna sygnatura I C 230/16)

w sprawie o pierwotnej sygnaturze I C 229/16

I. zasądza od pozwanego J. S. (1) na rzecz powoda Z. S. kwotę 11.986,25 zł (jedenaście tysięcy dziewięćset osiemdziesiąt sześć złotych dwadzieścia pięć groszy) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 28.01.2016r. do dnia zapłaty,

II. oddala powództwo w pozostałym zakresie;

III. ustala, że koszty procesu obciążają powoda w 81%, a pozwanego w 19% pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu,

w sprawie o pierwotnej sygnaturze I C 230/16

IV. zasądza od pozwanego J. S. (1) na rzecz powódki E. S. (1) kwotę 11.986,25 zł (jedenaście tysięcy dziewięćset osiemdziesiąt sześć złotych dwadzieścia pięć groszy) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 28.01.2016r. do dnia zapłaty,

V. oddala powództwo w pozostałym zakresie;

VI. ustala, że koszty procesu obciążają powódkę w 81%, a pozwanego w 19% pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu.

UZASADNIENIE

Powód Z. S. wniósł pozew przeciwko J. S. (1) domagając się zasądzenia kwoty 62.500 zł tytułem zachowku, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 25 sierpnia 2015 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenia od pozwanego kosztów procesu, wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W sprawie pierwotnie zarejestrowanej pod sygn. akt I C 230/16, powódka E. S. (1) wniosła pozew przeciwko J. S. (1) domagając się zasądzenia kwoty 62.500 zł tytułem zachowku, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 25 sierpnia 2015 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenia od pozwanego kosztów procesu, wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu swoich pozwów powodowie wskazali, iż spadkodawczyni N. S. – matka stron – zmarła w dniu 16 sierpnia 2010 r. nie pozostawiając testamentu. Spadkobiercami zmarłej są jej zstępni, w tym powodowie, pozwany oraz A. S. (1) – wszyscy w udziale po 1/4 części spadku. Jedynym składnikiem majątku zmarłej był udział 20/32 w użytkowaniu wieczystym nieruchomości położonej w G. przy ul. (...). Przed śmiercią, umową zawartą 1 września 1997 r., spadkodawczyni darowała przysługujący jej udział pozwanemu. Wartość darowizny wynosiła 500.000 zł. Wzbogacenie pozwanego równe jest obecnie 10/32 części uzyskanego prawa, bowiem przeniósł on je do majątku wspólnego swojego i małżonki. Odpowiedzialność pozwanego za zapłatę zachowku pozostałym spadkobiercom równa jest różnicy między wzbogaceniem, a wysokością należnego mu zachowku (250.000 zł – 62.500 zł = 187.500 zł), a zatem każde z nich może dochodzić swojego roszczenia w całości, tj. w kwocie 62.500 zł.

Postanowieniem z dnia 25 lutego 2016 r., wydanym w sprawie o sygn. akt I C 230/16, połączono ją do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia z niniejszą sprawą.

W odpowiedzi na pozwy, pozwany wniósł o oddalenie obu powództw w całości oraz zasądzenie od powodów solidarnie na rzecz pozwanego kosztów procesu, wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwany zarzucił, że powodowie zawyżyli wartość otrzymanej przez niego darowizny, bowiem prawo użytkowania wieczystego opisanej w pozwach nieruchomości przekształcone zostało w prawo własności dopiero w dniu 27 listopada 2013 r. Ponadto w umowie darowizny pozwany oświadczył, że wyraża zgodę na dożywotnie i bezpłatne zamieszkiwanie przez darczyńcę w części budynku mieszkalnego, stanowiącego wyłączną własność pozwanego. Spadkodawczyni zajmowała tę część (składającą się z 2 pokoi, łazienki i kuchni) do swojej śmierci, co w oczywisty sposób zmniejszyło wartość dokonanej darowizny.

Ponadto pozwany wskazał, iż stan ww. nieruchomości w chwili dokonania darowizny, znacznie odbiegał od stanu obecnego, ponieważ pozwany dokonał znacznych nakładów na remonty. Nadto wartość nieruchomości drastycznie wzrosła przez ten czas z uwagi na gwałtowny wzrost cen rynkowych w latach 2004-2006.

Pozwany zakwestionował też powództwo w zakresie odsetek, bowiem datą początkową ich naliczania nie powinna być data wskazana przez powodów, skoro wartość zachowku nie była wówczas stronom znana. W ocenie pozwanego wymagalność kwot ewentualnie należnych tytułem zachowku nie może być wcześniejsza niż data wyrokowania.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

N. S. – matka stron – zmarła w dniu 16 sierpnia 2010 r. nie pozostawiając testamentu. Spadkobiercami zmarłej są jej dzieci – A. S. (1), powódka E. S. (1), powód Z. S. oraz pozwany J. S. (1), którzy nabyli spadek po zmarłej w częściach równych (po 1/4), na podstawie ustawy, co zostało stwierdzone postanowieniem Sądu Rejonowego Gdańsk-Północ w Gdańsku z dnia 15 grudnia 2014 r., wydanym w sprawie o sygn. akt XIII Ns 2971/14.

/ **bezsporne** , nadto: postanowienie z 16. 12. 2014 r. – k. 9/

Jedynym składnikiem majątku zmarłej był udział 20/32 w użytkowaniu wieczystym nieruchomości położonej w G. przy ul. (...) oraz taki sam udział we własności posadowionego na niej budynku.

/ **bezsporne** /

Umową zawartą 1 września 1997 r., spadkodawczyni darowała przysługujący jej udział (20/32) pozwanemu. W treści umowy zawarto oświadczenie pozwanego, że wyraża zgodę na dożywotnie i bezpłatne zamieszkiwanie przez N. S. w części budynku mieszkalnego, stanowiącego jego wyłączną własność. Wartość nieruchomości strony określiły na 29.360 zł, a wartość darowizny na kwotę 18.350 zł.

/ **bezsporne** , nadto: umowa darowizny – k. 102-103/

Umową zawartą 23 czerwca 2003 r., pozwany darował przysługujący mu udział (20/32) swojej żonie, M. S. i sobie samemu – do majątku objętego wspólnością ustawową małżeńską. Wartość nieruchomości strony określiły na 100.000 zł, a wartość darowizny na kwotę 35.937,50 zł.

/ **bezsporne** , nadto: umowa darowizny – k. 13-15/

Spadkodawczyni do swojej śmierci zajmowała część domu przy ul. (...), mieszczącą się na parterze, składającą się z 2 pokoi, łazienki i kuchni.

/ **dowód** : zeznania świadków W. F., J. K., T. O., A. S. (2), S. K. – k. 304 (protokół elektroniczny), zeznania świadków R. S., E. E., T. E., M. S., A. S. (3), E. R., P. R., I. S., J. S. (2) – k. 325 (protokół elektroniczny), przesłuchanie pozwanego i częściowo przesłuchanie powoda – k. 340, w tym w zw. z k. 122 (protokoły elektroniczne), częściowo przesłuchanie powódki – k. 369, w tym w zw. z k. 122 (protokoły elektroniczne)/

Dom przy ul. (...) budowany był systemem gospodarczym w latach 50-tych XX wieku, a technologia jego budowy odbiegała od wzorcowej (np. częściowo nie został posadowiony na fundamentach, doszło do ugięcia stropu nad parterem). M. in. z tego powodu wymagał licznych prac remontowych. W 1997 r. stan techniczny domu nie był dobry, dlatego również po darowaniu lokalu, pozwany wykonał w nim szereg prac remontowych.

/ **dowód** : zeznania świadków W. F., J. K., T. O., A. S. (2), S. K., L. O. – k. 304 (protokół elektroniczny), zeznania świadków R. S., J. C., E. E., T. E., M. S., A. S. (3), E. R., P. R., I. S., J. S. (2) – k. 325 (protokół elektroniczny), przesłuchanie pozwanego – k. 340, w tym w zw. z k. 122 (protokoły elektroniczne), dokumentacja fotograficzna – k. 110-112, 178-182, 310-312, 456/

Aktualna wartość rynkowa udziału 20/32 wzmiankowanej nieruchomości według stanu z dnia dokonania darowizny (1 września 1997 r.) wynosi 383.000 zł. Wysokość czynszu najmu dwóch pokoi położonych na parterze ww. domu, z używalnością kuchni i łazienki, za okres od września 1997 r. do sierpnia 2010 r. wynosi łącznie 191.220 zł.

/ **dowód** : opinia biegłej sądowej ds. szacowania nieruchomości A. R. wraz z załącznikami – k. 372-409, ustna opinia uzupełniająca – k. 461 (protokół elektroniczny)/

Pismami z dnia 16 stycznia 2016 r., pełnomocnik powodów wezwał pozwanego do zapłaty tytułem zachowku na rzecz każdego z powodów kwot po 62.500 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 25 sierpnia 2015 r. do dnia zapłaty – w terminie 7 dni od odebrania wezwania, jednak nie później niż do dnia 28 stycznia 2016 r. Oba wezwania wysłano pozwanemu dnia 21 stycznia 2016 r.

/ **dowód** : wezwanie – k. 17-18, 59-60, dowody nadania – k. 16, 61/

Sąd zważył, co następuje:

W swoich ustaleniach Sąd oparł się na dokumentach znajdujących się w aktach niniejszej sprawy, których autentyczność i wiarygodność nie była przez strony kwestionowana, jak również Sąd nie znalazł podstaw do podważenia ich wiarygodności i mocy dowodowej, zwłaszcza że część z nich stanowiły dokumenty urzędowe.

Sąd wziął także pod uwagę zeznania świadków oraz przesłuchanie stron. Te środki dowodowe miały w zasadzie rozstrzygnąć dwie podstawowe okoliczności – to jest fakt ewentualnego zajmowania przez spadkodawczynię pomieszczeń w nieruchomości przy ul. (...), a także stan nieruchomości na dzień 1 września 1997 r. Należy podkreślić, iż Sąd zebrał nader bogaty materiał dowodowy pochodzący ze źródeł osobowych, który to materiał był jednak wzajemnie sprzeczny, bowiem co do okoliczności mających wpływ na meritum rozstrzygnięcia zeznania świadków powołanych przez każdą ze stron (jak również zeznania samych stron) znacząco się różniły. Sąd za zdecydowanie bardziej wiarygodne uznał stanowisko strony pozwanej, bowiem duża część powołanych przez nią świadków była osobami obcymi (sąsiadami), którzy nie byli bezpośrednio ani pośrednio zainteresowani w rozstrzygnięciu niniejszego postępowania, nie łączyły ich także bliskie relacje z żadną ze stron, a zatem ich zeznania stanowiły najbardziej wiarygodny materiał dowodowy. Co więcej, pośrednio ich zeznania potwierdzone zostały dokumentacją fotograficzną, z której wynikało, iż stan budynku co najmniej odbiegał od idealnego, a także opinia biegłej. Dlatego w tym zakresie Sąd nie dał wiary zeznaniom L. S., E. S. (2) i J. S. (3), jak również zeznaniom powodów. Sąd pominął także zeznania świadka E. S. (3), bowiem świadek ta zeznała, iż po 1991 r. nie była w domu przy ul. (...), a zatem nie miała wiedzy na okoliczność, na którą dowód z jej zeznań był powołany.

Stan faktyczny ustalono także na podstawie opinii biegłej sądowej ds. szacowania nieruchomości A. R., która sporządzona została przez osobę o odpowiednich kwalifikacjach, w sposób rzetelny, jasny i logiczny. Wprawdzie obie strony przedmiotową opinię zakwestionowały, jednak – w ocenie Sądu – udzielone przez biegłą wyjaśnienia w ustnej opinii uzupełniającej, całkowicie wyjaśniły przyjęte przez biegłą założenia i metodologię, oraz w zupełności rozwiąły mogące się ewentualnie pojawić wątpliwości..

Zgodnie z art. 991 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadął, przypada jego dzieciom w częściach równych. Przepis ten stosuje się odpowiednio do dalszych zstępnych.

Zgodnie z art. 993 k.c. przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów i poleceń, natomiast dolicza się do spadku darowizny uczynione przez spadkodawcę.

Zgodnie z art. 994 § 1 k.c. przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku.

Natomiast zgodnie z art. 1000 § 1 k.c. jeżeli uprawniony nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy lub osoby, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Jednakże obdarowany jest zobowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny.

Dla ustalenia należnego powodom zachowku konieczne jest zatem ustalenie w pierwszej kolejności składu masy spadkowej oraz kręgu osób, które były spadkobiercami ustawowymi, a po drugie ustalenie czy darowizna dokonana na rzecz pozwanej podlega doliczeniu do spadku.

W przedmiotowej sprawie spadkodawczyni rozporządziła swym majątkiem w taki sposób, że uczyniona wcześniej darowizna wyczerpała cały spadek.

Krąg osób, które były powołane do dziedziczenia nie jest w sprawie sporny – są to dzieci zmarłej (art. 931 k.c.), czyli powodowie, pozwany oraz trzeci brat stron (A. S. (1)), który nie brał udziału w niniejszym postępowaniu. Każde z dzieci spadkodawczyni było powołane do 1/4 części spadku. Przepis art. 991 k.c. wskazuje, iż powodom przysługuje połowa wartości udziału spadkowego, który im przypadł przy dziedziczeniu ustawowym tj. 1/8.

Darowizna dokonana na rzecz pozwanego podlega doliczeniu do spadku na mocy art. 993 k.c. w związku z art. 994 § 1 k.c.

Wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku.

Wartość darowizny Sąd ustalił na kwotę 383.000 zł zgodnie z opinią biegłej. Fakt dokonania przez pozwanego nakładów na przedmiotową nieruchomość nie miał znaczenia o tyle, że zostały one dokonane już po zawarciu umowy darowizny, a zatem nie zwiększyły wartości lokalu na chwilę jej dokonania (a wartość lokalu biegła ustaliła na moment zawarcia umowy darowizny), aczkolwiek sam fakt konieczności ich poniesienia wpływał – jak słusznie wskazał pozwany – na obniżenie wartości lokalu w chwili darowizny. Z kolei ewentualne remonty dokonywane wcześniej mogłyby podlegać zaliczeniu na dług spadkowy, jednak po pierwsze, pozwany – pomimo, iż był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika – takiego zarzutu nie podnosił, a po drugie, z materiału dowodowego nie wynikało, nakłady w jakiej dokładnie wysokości poczynił pozwany przed dokonaniem darowizny, co więcej – sama strona pozwana wskazywała, iż gros nakładów poniesiono już po 1997 r.

W ocenie Sądu kwota wyliczona przez biegłą nie jest jednak równoznaczna z wysokością wzbogacenia pozwanego. Zdaniem Sądu zasadny był zarzut strony pozwanej, iż wysokość wzbogacenia była znacznie niższa z uwagi na wyrażenie przez pozwanego zgody na dożywotnie i bezpłatne zamieszkiwanie przez matkę w przedmiotowym budynku. Spadkodawczyni zajmowała znaczną część domu przez długi czas (13 lat) – aż do swojej śmierci, co w oczywisty sposób uniemożliwiało pozwanemu pełne korzystanie z nieruchomości, a tym samym zmniejszyło wartość dokonanej darowizny. Sąd podzielił pogląd strony pozwanej, iż jedynym sposobem wyliczenia kwoty, o jaką wartość darowizny została zmniejszona, jest obliczenie wysokości należnego za ten okres czynszu najmu pomieszczeń zajmowanych przez zmarłą. Wysokość ta – zgodnie z wyliczeniami biegłej wyniosła 191.220 zł, a zatem po pomniejszeniu o nią początkowej wartości darowizny, otrzymamy kwotę 191.780 zł. Darowizna obejmowała jednak udział w nieruchomości wynoszący 20/32, tymczasem – jak wskazali powodowie – wzbogacenie pozwanego równe jest obecnie jedynie 10/32 części uzyskanego prawa, bowiem przeniósł on je do majątku wspólnego swojego i małżonki. Tym samym wartość darowizny należało uwzględnić jedynie w połowie, tj. w kwocie 95.890 zł.

W konsekwencji, zgodnie z art. 991 k.c. w związku art. 1000 § 1 k.c. każdemu z powodów należała się kwota odpowiadająca 1/8 części wartości masy spadkowej tj. 11.986,25 zł (1/8 z kwoty 95.890 zł), którą to kwotę Sąd, w punktach I i IV wyroku, na ich rzecz zasądził od pozwanego, równocześnie oddalając powództwo w pozostałym zakresie, o czym orzeczono w punktach II i V.

O odsetkach Sąd orzekł na podstawie art. 481 k.c., mając na uwadze termin zapłaty wskazany przez pełnomocnika powodów w wystosowanym do pozwanego wezwaniu. Sąd nie uznał za zasadne zasądzenia ich zgodnie z żądaniem pozwu, bowiem zawezwanie do próby ugodowej, nie jest wezwaniem do zapłaty konkretnej sumy, a jedynie zawezwaniem strony przeciwnej do podjęcia rozmów mających na celu ugodowe rozwiązanie sporu.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 100 i 108 k.p.c., obciążając, nimi strony w stosunku w jakim wygrały/przegrały niniejsze postępowanie oraz pozostawiając ich szczegółowe rozliczenie referendarzowi sądowemu.